

Інноваційний союз – як форма інтеграції країн в умовах глобалізації інноваційної діяльності.

***Анотація.** Глобалізація світової економіки виводить інноваційні процеси на планетарний рівень. В останні роки чітко прослідковується, що глобальною стає не тільки комерціалізація, а й усі попередні стадії інноваційного процесу. Наразі мова йде про глобальну парадигму інноваційного розвитку, яка описує характер процесів розробки, впровадження та комерціалізації інновацій на світовому рівні та з новими якісними характеристиками.*

***Ключові слова:** інновації, інноваційний союз, європейський науковий простір, програма «Горизонт – 2020».*

***Abstract.** The globalization of the world economy brings innovative processes to the planetary level. In recent years, it has been clearly seen that not only is commercialization global, but also all the previous stages of the innovation process. At the moment, it is a global innovation development paradigm that describes the nature of the processes of development, implementation and commercialization of innovations at the world level and with new qualitative characteristics.*

***Keywords:** innovation, innovation union, European scientific space, program "Horizon - 2020".*

***Аннотация.** Глобализация мировой экономики выводит инновационные процессы на планетарный уровень. В последние годы четко прослеживается, что глобальной становится не только коммерциализация, но и все*

¹ кандидат економічних наук, науковий співробітник Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

предыдущие стадии инновационного процесса. Сейчас речь идет о глобальной парадигме инновационного развития, описывает характер процессов разработки, внедрения и коммерциализации инноваций на мировом уровне и с новыми качественными характеристиками.

***Ключевые слова:** инновации, инновационный союз, европейское научное пространство, программа «Горизонт - 2020».*

Актуальність теми дослідження. Відкриття новітніх технологій, осягнення законів природи, застосування нових засобів виробництва не мають, за своїм характером, національних меж. Пізнані та вивчені в певній країні, вони не залишаються належними цій державі, вченим, що їх відкрили, а поступово, різними шляхами розповсюджуються по всьому світу. Це свідчить про те, що науково-технічні знання слугують основою глобалізації інноваційної сфери. Глобалізаційні процеси також мають за мету розробляти та впроваджувати інновації. Це пов'язано з отриманням інформації про кон'юнктуру ринків, ціни, появу продуктів, НДДКР, постійний моніторинг глобального ринку, світового науково-технічного прогресу, діяльності глобальних гравців та інноваційних процесів у великій кількості країн, а також з можливостями взаємодії учасників інноваційних процесів, що роблять можливим розповсюдження нових знань і технологій. Тому виникає необхідність пошуку та створення нових форм інтеграції країн в інноваційній сфері, зокрема в рамках інноваційного союзу.

Аналіз останніх публікацій. На сьогодні інноваційні аспекти розвитку Європейського Союзу є темою для досліджень багатьох вітчизняних вчених, серед яких Шнирков О.І., Сіденко В.Р., Геєць В.М., Андрощук Г.О., Макогон Ю. та багато інших. Проте, нагальним постає на сьогоднішній день питання щодо аналізу кроків щодо реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також перспектив подальшої інтеграції нашої держави до Європейського наукового простору.

Постановка проблеми. Інноваційний союз є інтеграційним об'єднанням, яке передбачає спільні ринки знань, технологій, праці, капіталу

та послуг, поєднує в себе науково-дослідну, технологічну, управлінську, освітню та інфраструктурні складові, регулюється спільними інституційно-правовими засадами, має наднаціональний механізм регулювання, а також передбачає інтеграцію національних інноваційних систем країн-членів союзу та має на меті підвищення конкурентоспроможності та забезпечення економічного зростання. Такого роду об'єднання дозволяє реалізувати інтереси держав-членів в інноваційній сфері, підвищити конкурентоспроможність їх національних інноваційних систем, забезпечує розвиток та поглиблення міжнародного науково-технологічного та інноваційного співробітництва. В результаті інтеграції країн, а також їх національних інноваційних систем до інноваційного союзу відбувається вироблення єдиного підходу до створення та регулювання інновацій, взаємодія всіх структурних елементів НІС та потенціалів країн-членів, створення єдиного інформаційного середовища та комунікаційної мережі, запровадження спільної науково-дослідної інфраструктури та єдиного підходу до захисту прав інтелектуальної власності, а також регулювання цих процесів спеціально створеними інституціями, тобто реалізація країнами-членами спільної інноваційної політики за допомогою системи наднаціональних органів, що діють на основі загальної координації [3], що також передбачає єдиний механізм науково-технологічного та інноваційного співробітництва з третіми країнами.

Результати дослідження автора. Передумовами переходу країн до інтеграції в рамках інноваційного союзу є сучасний стан розвитку та характерні риси глобальних інноваційних процесів, а саме: [16;20]

1. Збільшення наукоємності ВВП в розвинутих країнах, а також в країнах, що розвиваються.
2. Зростання активності державних структур на різних стадіях інноваційного процесу.
3. Поглиблення та ускладнення процесів інтернаціоналізації НДДКР.

4. Посилення позицій США, ЄС, країн БРІК в глобальному інноваційному середовищі, збільшення ролі регіональних інноваційних систем.
5. В розвинутих країнах, держава, створивши економічне та правове середовище для функціонування НІС, передає свою роль крупному бізнесу, в т.ч. ТНК, які, збільшуючи попит на високотехнологічну продукцію, самі фінансують витрати на його створення, перетворюючись таким чином на основну рушійну силу інноваційної активності в глобальній економіці.
6. Створення технологій всередині ТНК стає невід'ємною частиною бізнес-процесів. Все частіше департаменти з досліджень та розробок компаній витрачають більше коштів на впровадження розробок у виробництво, ніж ВНЗ та НДІ. При цьому, традиційні дослідні структури все більше залучаються до інноваційної діяльності корпорацій.
7. Існує глобальна міграція центрів промислового виробництва, як основного сучасного споживача інноваційної продукції, і, як наслідок, переміщення центрів НДДКР. Основною рушійною силою при цьому виступають ТНК.
8. Створення глобальних інноваційних мереж, які впливають на національну й регіональні інноваційні системи та являють собою «вузли», які пов'язують регіональні і національні інноваційні системи по всьому світі і, відповідно, різні структурні елементи науково-технологічної діяльності: інноваційні підприємства, університети, науково-дослідні інститути, дослідників, урядові заклади. Саме за допомогою інноваційних мереж ТНК прагнуть максимізувати передачу інновацій та знань, які знаходяться в НІС. Крім того, співробітництво в рамках інноваційних мереж допомагає становленню тісних взаємозв'язків з споживачами інноваційної продукції, впровадження її на найбільш перспективні ринки.

Отже, з вищезазначеного можна зробити висновок, що сучасні темпи науково-технічного прогресу (НТП) та залежність економічного зростання провідних країн і світового господарства в цілому від ефективності використання науки і технологій зробили необхідним поєднання зусиль та

ресурсів різних країн для досягнення національних і глобальних інноваційних цілей. Найефективніше це завдання можна вирішити в рамках інноваційного союзу.

Основні детермінанти функціонування інноваційного союзу втілюються в таких формах як дослідження, розробка і використання інновацій та технологій; диверсифікація ринків технологій; науково-технологічне співробітництво, при якому використання досягнень «інформаційної економіки» відкриває нові можливості у сфері проведення спільних досліджень на всіх рівнях; виникнення та виробництво технологій у глобальному масштабі, формування вартісного ланцюга.

Як вже було вказано раніше, функціонування інноваційного союзу пов'язане з інноваційними процесами структури національної інноваційної системи (НІС) в національних економіках, оскільки поширення і глибина інноваційних перетворень у реальному секторі економіки, розвиток всіх структурних елементів НІС держави визначають її конкурентоспроможність, тобто, зумовлюють здатність країни залучатися до інноваційного союзу. При розробці НІС обов'язково враховуються тенденції процесу глобалізації інноваційної сфери, створюються потужні інноваційні інституції з розвинутою технолого-інноваційною і освітньою мережею, які спроможні трансформувати результати глобалізації в національних інтересах. Національна інноваційна система країни складається з сукупності середовищ: дослідницького, підприємницького, фінансового та механізму взаємодії між ними. Пропонуємо кожне з зазначених середовищ розглядати у вигляді макроструктури НІС, які у свою чергу складаються з таких структурних елементів як стан кадрового потенціалу науково-технологічної сфери країни, що характеризується часткою зайнятих у високо- та середньотехнологічних галузях виробництва, часткою осіб з вищою освітою, часткою осіб, що працюють у сфері високотехнологічних послуг; рівні витрат на науково-технологічну сферу (рівні державних і приватних витрат на НДДКР у ВВП, кількість заявок на патенти); рівень інноваційної активності підприємств

(частка малих і середніх підприємств, що займаються інноваційною діяльністю самостійно та в кооперації); обсяг поширення сучасних технологій в економіці (частка венчурного капіталу у високотехнологічних секторах економіки, частка високо- та середньотехнологічних секторів у загальному обсязі доданої вартості переробної промисловості, частка ринку телекомунікаційних технологій у ВВП, кількість користувачів мережею Інтернет на 100 тис. населення), які знаходяться у взаємозв'язку та взаємозалежності.

Серед основних цілей створення інноваційного союзу можна виділити: [18] збільшення ефективності інноваційної діяльності в рамках інноваційного об'єднання, а також підвищення конкурентоспроможності та захист інтересів суб'єктів інноваційної діяльності; країни, що інтегруються, мають впроваджувати таку національну інноваційну політику, яка відповідає спільній інноваційній політиці, розробленій на наднаціональному рівні в ході інтеграції.

Перевагами створення інноваційного союзу для країн-членів є [3] : наднаціональна фінансова підтримка інноваційної галузі, наднаціональні механізми планування інноваційного розвитку, не фінансові заходи підтримки інноваційної діяльності, утворення ємного ринку знань та інноваційної продукції, спеціальні програми інноваційного розвитку малого та середнього бізнесу, створення венчурних фірм та стартапів, стимулювання мобільності знань і вчених, розвиток науково-дослідної інфраструктури.

Практичний механізм вищезазначених теоретичних засад об'єднання країн у інноваційний союз знаходить своє втілення в сучасній політиці економічного розвитку Європейського Союзу, в якому розвиток процесів міжнародної інтеграції, стимулювання інноваційного розвитку усе більше переходить на наднаціональний рівень. Європейський Союз є головним економічним і цивілізаційним центром сучасного світу. Процес інтеграції дозволив об'єднати 28 країн Європи в єдиний господарський і інноваційний комплекс, проводити на наднаціональному рівні єдину політику. Системні

підходи до забезпечення інноваційного розвитку безпосередньо торкаються змісту і механізму реалізації наднаціональної інноваційної політики.

Виклики сучасності, наслідки світової фінансової кризи та недоліки інноваційної політики ЄС були враховані в розробці нової стратегії розвитку ЄС «Європа 2020: стратегія розумного, стійкого й всеосяжного зростання», схваленої в червні 2010 року в Брюсселі, яка передбачає досягнення високих темпів інтелектуального, стійкого та всебічного зростання економіки, що повинно забезпечити Європі провідне становище в конкурентній боротьбі на міжнародному ринку [27;28].

Нова стратегія розвитку ЄС базується на таких пріоритетах: [19].

- інтелектуальне (*smart*) зростання (розвиток економіки, що базується на знаннях та інноваціях);
- стале (*sustainable*) зростання (просування вперед до більш ресурсоефективної, екологічно чистої та конкурентоспроможнішої економіки);
- соціально інтегроване (*inclusive*) зростання (сприяння високого рівня зайнятості в економіці, що забезпечує соціальну і територіальну згуртованість).

Пріоритетною ініціативою «Європи 2020» передбачається створення інноваційного союзу - переорієнтації науково-технологічної та інноваційної політики на вирішення основних проблем людства, таких як зміна клімату, енерго- та ресурсоефективність, охорона здоров'я та демографічні зміни.

Встановлені основні цілі функціонування інноваційного союзу:

1. Завершення створення Європейського наукового простору, розробка програм стратегічних досліджень, які фокусувалися б на проблемах енергетичної безпеки, транспорту, кліматичних змін, ефективному використанні ресурсів, охороні здоров'я та старіння населення, екологічно нешкідливих методах виробництва та управління земельними ресурсами.

2. Покращення рамкових умов для інноваційного бізнесу (створення єдиного патенту ЄС, модернізація основ для авторських прав та

товарних знаків, покращення доступу до охорони інтелектуальної власності і прискорення впровадження стандартів сумісності, розширення доступу до капіталу та ефективного використання політики стимулювання попиту).

3. Запровадження «Європейських партнерств в інноваційній сфері» між ЄС та національними рівнями з метою прискорення розвитку та розміщення технологій, які необхідні для вирішення нагальних проблем. Це передбачає: - розвиток «біоекономіки до 2020 року», ключових технологій, які здатні сформувати промислове майбутнє Європи, технологій, що дозволять людям похилого віку жити незалежно і бути активною частиною суспільства; - зміцнення та подальша розробка інструментів ЄС для сприяння інноваціям (структурні фонди, фонд розвитку сільської місцевості, рамкові програми для науково-дослідної діяльності, Програма розвитку інновацій (CIP), Стратегічний план енергетичних технологій (План SET) тощо; - розвиток партнерських відносин в галузі обміну знань і зміцнення зв'язків між освітою, господарською діяльністю, дослідженнями та інноваціями, надання підтримки малим інноваційним фірмам.

4. Реформування систем національної науково-дослідної та інноваційної діяльності, зміцнення співпраці між університетами, зв'язків між науковою та господарською діяльністю, реалізація спільних програм та посилення транскордонного співробітництва, забезпечення розповсюдженню технологій по всій території ЄС.

5. Забезпечення достатньої кількості фахівців з природничих, математичних та технічних наук, зосередити шкільні програми на розвитку творчого потенціалу, інноваційних технологіях та підприємстві.

6. Оцінка пріоритетності витрат коштів на знання, використання податкових пільг та інших фінансових інструментів для заохочення припливу інвестицій в науково-технологічну сферу.

Задачами інноваційного союзу є: [29;30;31;32]

1. Створення робочих місць для всіх, особливо для молоді, підвищення рівня зайнятості населення у віці 20-64 років від сучасних 69% до не менш 75%.
2. Вихід з економічної кризи, досягнення рівня інвестицій в НДДКР до 3% ВВП.
3. Підвищення конкурентоспроможності європейських компаній на світовому ринку.
4. Знаходження відповіді на виклики, пов'язані з старінням населення.
5. Боротьба з глобальним потеплінням, зниження викидів парникових газів до 20% у порівнянні з рівнем 1990 р., збільшення частки відновлюваної енергії в енергоспоживанні до 20%, збільшення енергоефективності до 20%.
6. Розвиток «зеленого» транспорту.

Для оцінки показників інноваційного розвитку країн – членів ЄС використовуються наступні інструменти: [2]

- 1) тренди інновацій у Європі (the TrendChart on Innovation in Europe) – поширення успішних прикладів інноваційної політики; 2) Європейське інноваційне табло (the European Innovation Scoreboard) – щорічні дані про стан науки, техніки, інноваційну активність компаній та інноваційне середовище;
- 3) спеціальні дослідження конкретних аспектів інноваційної політики, включаючи ставлення компаній до нововведень – Іннобарометр (the Innobarometer);
- 4) діяльність електронної служби інформації ЄС з НДДКР та інноваційної політики CORDIS, у рамках якої надаються також відомості про можливості використання результатів робіт із проектів ЄС (Technology Marketplace). Усі ці інформаційні заходи виходять за рамки програм НДДКР, що фінансуються з фондів ЄС, і охоплюють всю інноваційну діяльність країн Західної і Центральної Європи.

Забезпечення і підтримку інноваційних процесів у ЄС засновано на впровадженні міжнародних стандартів управління інноваційною діяльністю.

Вони зафіксовані у наступних документах: 1) стандарти Міжнародної організації зі стандартизації (ISO); 2) серія методологічних довідників «Сімейства Фраскаті» Організації економічного співробітництва і розвитку (керівництво Фраскаті; керівництво Осло; керівництво Канберра; керівництво з технологічного балансу платежів; звіт DSTI/STP/OECD «Доступ і розширення науково-технологічної бази знань»); 3) керівництво з підготовки промислових техніко-економічних досліджень UNIDO тощо. Усі вони створюють методологічну основу розробки і реалізації заходів інноваційної політики на міжнародному рівні, істотно доповнюють нормативну базу ЄС і полегшують співробітництво ЄС з іншими країнами [2].

Треба зазначити, що наука й технології завжди займали одне із центральних місць політико-економічного устрою Європи. Із середини 1990-х рр. уже не наука й технології, а інновації – поняття, що охоплює права інтелектуальної власності, освіту, організаційні зміни, інституційні програми, стандарти тощо, посіли провідне місце в політиці Євросоюзу. Перехід від науково-технічної до інноваційної політики в ЄС відбувався не тільки в контексті політичних змін, а й внаслідок зміни моделі економічної динаміки – з'явилося нове поняття "економіка, що ґрунтується на знаннях"[23], яке означає: сучасна ринкова економіка базується в меншій мірі на капіталі та робочій силі, а в більшій – на знаннях, що на даному етапі стають ключовим фактором виробництва.

В 21 столітті стратегія ЄС у галузі науки, технологій та інновацій позиціонується серед головних цілей ЄС. Пріоритетними напрямками стають розвиток людських ресурсів, поліпшення стану довкілля, а технологічні нововведення мають соціальну спрямованість.

Таким чином, у ЄС, спираючись на підтримку державних інститутів, фінансових і виробничих структур, формується пан'європейська інноваційна система, що складається з національних інноваційних систем країн-членів,

створює нову культуру бізнесу, посилює коопераційні зв'язки між підприємницькими асоціаціями та громадськими структурами.

У 2000 р. була прийнята Лісабонська стратегія, яка ознаменувала перехід до нового етапу інноваційної політики. Стратегія встановила за мету до 2010 р. створити у ЄС конкурентоспроможну і динамічну, засновану на науці, економіку, яка буде спроможна до сталого розвитку, збільшення і покращення робочих місць, підвищення соціальної єдності. Створення економіки нового типу було орієнтовано на використання нових знань та їх втілення в інноваціях, що, за задумом, і має забезпечувати зростання, зайнятість і вирішення екологічних проблем. Увага до науки та інновацій як головної рушійної сили Лісабонської стратегії змусила встановити нові пріоритети у сфері науково-технічного розвитку, зміцнення єдиного внутрішнього ринку ЄС, реформування ринку праці, модернізації інфраструктури, забезпечення прогресу людського капіталу, стимулювання конкуренції (заснованої на рівних можливостях) та ін. Змінився підхід до розгляду поняття «інновації» як основного інструменту соціальної політики, чинника підвищення конкурентоспроможності у відповідності до вимог захисту довкілля і розвитку енергетики, а також забезпечення безпеки у глобальному просторі. [2]

Таким чином, сучасна європейської науково-технічної політика базується на ініціативах – "Європейський науковий простір (ЄНП)" та "Інноваційна ініціатива 2000".

Основними завданнями ЄНП є:

- створення наукового простору, не розділеного національними кордонами;

- забезпечення максимально ефективного використання наукового потенціалу і матеріальних ресурсів країн ЄС із залученням накопиченого досвіду та досягнень на основі тісного взаємозв'язку регіональної та національної науково-технологічної політики;

- обмін знаннями та технологіями;

- мобільність

наукових

кадрів

[22]

За допомогою Європейського наукового простору передбачається побудувати транснаціональну дослідницьку систему, що зміцнює велику кількість формальних інституцій, які дають можливість для більш відкритого генерування наукомісткої продукції в межах ЄС.

«Інноваційна ініціатива 2000» координується Європейським інвестиційним банком та багато в чому є новим підходом до ролі ЄС у виробництві наукомісткої продукції. Найважливішими елементами даної ініціативи є короткотермінові позики, висока операційна гнучкість і використання фондів венчурного капіталу. Сфери застосування "Ініціативи" – людський капітал, дослідження і розробки, малі та середні підприємства, венчурний капітал, інформаційні і телекомунікаційні технології та розповсюдження інновацій.

Уже у 2006 р. країнам ЄС-25 вдалося значно поліпшити виконання Лісабонської стратегії. При цьому важливу роль відіграла Сьома рамкова програма ЄС із наукових досліджень і технологічного розвитку на 2007–2013 рр. Крім того, Європейською комісією у 2007 р. було опубліковано Зелену книгу "Європейська область досліджень: нові перспективи" [26] у якій затверджено шість пріоритетних напрямів розвитку Європейського дослідницького простору:

- спільне використання знань (відкритий доступ для дослідників до результатів інших наукових досліджень), насамперед прикладних досліджень комерційного спрямування;

- розвиток державної інфраструктури наукових досліджень світового рівня (поліпшення законодавчих умов для збільшення обсягів інвестицій);

- зміцнення державних дослідницьких інституцій (збільшення фінансування, автономії, поліпшення законодавчо-нормативних норм співпраці із приватним сектором);

- оптимізація європейських програм дослідження та пріоритетів (спрощеність нормативних правил і процедур систем фінансування досліджень ЄС, гармонізація національних програм фінансування тощо);

- відкритість світу: міжнародна співпраця (формування єдиних пріоритетів досліджень для всіх країн ЄС і поліпшення умов співпраці для дослідників із країн, не членів ЄС).

- становлення єдиного європейського ринку праці для дослідників із різних країн (покращення умов для збільшення мобільності дослідницького потенціалу).

На сучасному етапі перед Європейським дослідницьким простором стоять нові виклики, серед яких: зростаюча кількість країн – нових членів ЄС і країн – учасниць рамкових програм ЄС (наразі 35 країн, в тому числі й Україна); зростаюча кількість і складність інструментів, що використовуються в Європейському дослідницькому просторі, такі як Рамкові програми, інструменти координації інтеграції (JITI, ERANETs), робочі інструменти (платформи, планування, спільне програмування, директиви, супровідні закони тощо), законодавча діяльність.

Крім того, розглядаючи останні ініціативи, що лягли в основу порядку денного Європейського дослідницького простору до 2020 р., варто звернути увагу на заходи зі скасування бар'єрів для руху наукових кадрів і кар'єрного зростання, розвиток унікальних пан'європейських дослідницьких установ й інфраструктур, трансферт технологій, заохочення до міжнародної співпраці в науково-технічній сфері [24]. У 2000 р. було ухвалено рішення про формування так званої "п'ятої свободи" (однієї зі складових загальноєвропейського ринку) – Європейського наукового простору, у якому дослідники, знання та технології могли б безперешкодно переміщуватися. Нині в ЄС на даному напрямі було зроблено низку кроків. Насамперед самі рамкові програми ЄС були підготовлені з урахуванням необхідності формування загального наукового простору. Йдеться про інституційні новації, наприклад, про створення Європейської дослідницької ради та Європейського технологічного інституту, на базі яких планується сформувати європейське наукове й інноваційне співтовариство світового рівня. Крім того, були прийняті заходи зі збільшення скоординованості

науково-дослідних ініціатив і програм усередині ЄС. Із цією метою були запуснені в дію Європейські технологічні платформи, на базі яких промисловці й інші учасники формують свої довготермінові наукові пріоритети та стратегічне бачення науково-дослідних завдань, що вирішуються в інтересах бізнесу. Спільні технологічні ініціативи, що створюються в деяких ключових, стратегічно важливих сферах, об'єднують приватний і державний сектори для реалізації стратегічних планів на практиці. Роботу над координацією науково-дослідного порядку денного також проводять на рівнях країн ЄС і регіонів Європи в межах схеми "ERA-Net" [25].

Науково-технологічна діяльність в країнах ЄС охоплює всі фази інноваційного циклу, при тому, що інструменти, які застосовуються для цього, істотно відрізняються в окремих його ланках. Так, у галузі фундаментальних досліджень широко застосовуються прямі дії (безпосереднє фінансування науково-дослідних центрів або програм ЄС). У сфері впровадження досягнень НТП використовують непрямі форми впливу (підтримка діяльності венчурного підприємництва, сприяння реалізації міжфірмової програми Еврика). Завдяки істотним перетворенням організації інноваційної діяльності в ЄС сформувався особливий тип взаємодії ТНК, малого і середнього бізнесу та державних й інтеграційних інститутів. ТНК виконують роль ініціатора та головного учасника найважливіших науково-технічних програм ЄС, таких як Еврика, Брайт, Рейс. Малі та середні фірми використовують підтримку з боку національних держав і структур ЄС, а також спираються на процеси інтернаціоналізації венчурного капіталу.

З іншого боку, найважливішою рисою європейської науково-технічної співпраці є його прикладна спрямованість, реалізована в різних формах. Нові технологічні й технічні рішення, реалізовані в наукомісткій ринковій продукції, дедалі частіше створюються не на національному, а на європейському, а іноді й глобальному міжнародному рівні. Малі і середні інноваційні підприємства загалом, розглядаються на рівні ЄС і в країнах –

членах співтовариства як одна із форм проміжної інфраструктури між державним науково-дослідним сектором і великими промисловими фірмами, їх підтримка є одним із напрямів державної інноваційної політики в усіх країнах ЄС. Політика в державному секторі передбачає підтримку як фундаментальних досліджень, так і прикладних із потенційним комерційним застосуванням. Сюди входять законодавство, податкова політика, розмір і характер розподілу бюджетних коштів, у тому числі на проведення робіт із пріоритетних напрямів, формування і підтримка інфраструктури, кадрове забезпечення. Питома вага і роль тих чи інших інструментів в окремих країнах відрізняються. Найбільш яскраво характеризує науково-технічну політику тієї чи іншої країни державне фінансування науково-технічної діяльності, його порядок й обсяги. Основний науково-технічний потенціал у країнах ЄС є національним надбанням, хоча обсяги (у фінансовому вимірі) робіт, оплачуваних державою, не перевищують 50 %. [1].

Відбулась еволюція концепції інновацій – від лінійної моделі, вихідним положенням якої є науково-дослідна або дослідно-конструкторська розробка, до системної моделі, згідно з якою інновація складається зі складних взаємодій між індивідами, організаціями та їхнім операційним середовищем. Головним наслідком еволюції концепції інновацій у ЄС став перехід від предметного розуміння інновацій до розуміння інновацій як системного процесу, що охоплює не тільки діяльність розробників нових продуктів і технологій, промислових підприємств, які їх упроваджують у виробництво, але і діяльність суб'єктів інноваційної інфраструктури.

Складність змісту інноваційної політики та високі вимоги до її якості зумовили необхідність створення і постійного удосконалення адміністративного механізму її реалізації. Розробку інноваційної політики ЄС та координацію її реалізації у відповідності до своїх прерогатив виконують: Європейська рада, Європейський парламент, Єврокомісія (у тому числі окремі Генеральні Директорати), Європейський інвестиційний банк, Комітет регіонів, Економічний і соціальний комітет. У процес розробки і реалізації

окремих заходів інноваційної політики залучено додаткові інституції ЄС та спеціальні установи, наприклад: Європейське статистичне агентство (Eurostat); Європейське патентне відомство (EPO); Комітет з наукових і технологічних досліджень (CREST); Європейський інститут інновацій і технологій (EIT); Об'єднаний дослідницький центр (JRC); Європейська науково-технологічна асамблея (ESTA); Консультаційний комітет промислових досліджень і розробок (IRDAC) та ін. [2]

Одним із ключових механізмів реалізації програми «Європа – 2020» є рамкові програми, до сфери яких входять фундаментальні дослідження й доконкурентні технологічні розробки (pre-competitive research). Тобто, сфера дії рамкових програм лежить між фундаментальною наукою й комерційними розробками, що являють собою сполучну ланку в ланцюгу НДДКР. Рамкова програма «Горизонт 2020» зосередить фінансування на різних, взаємодоповнюючих пріоритетах ЄС. Ці пріоритети відповідають пріоритетам, визначеним у програмі «Європа 2020» та Інноваційним Союзом. «Горизонт 2020» – нова програма ЄС з досліджень та інновацій. Вона триватиме з 2014 до 2020 року. Горизонт 2020 є фінансовим інструментом реалізації ініціативи Інноваційного союзу, «Європа 2020» з метою зміцнення конкурентоспроможності Європи у глобальному вимірі, її економічне зростання та створення нових робочих місць. «Горизонт 2020» об'єднує всі існуючі програми ЄС з фінансування досліджень та інновацій «Рамкову програму з досліджень та інноваційного розвитку» (РП), «Рамкову програму конкурентоспроможності та інновацій» (СІР) та Європейський інститут інновацій та технологій (EIT). Крім того, програма ЄС має нові риси, у порівнянні з попередніми, зокрема:

- спрощення структури програми, розробці одного набору правил, скорочення бюрократичної тяганини завдяки простій схемі відшкодування витрат, запровадження єдиного підходу для учасників тощо із загальною метою зменшити середній термін на видачу гранту до 100 днів;

- взаємодія досліджень та інновацій завдяки забезпеченню фінансування від ідеї до виходу на ринок;

- збільшення підтримки інновацій та діяльності, наближеної до ринку, що веде до прямого економічного стимулювання;

- зосередження на розвитку бізнес можливостей , що пов'язані з суспільними викликами;

- надання більших можливостей новим учасникам та молодим перспективним науковцям для просування своїх ідей та одержання фінансування. [7]

Програма «Горизонт 2020» зосередить фінансування на трьох різних, взаємодоповнюючих пріоритетах ЄС. При цьому бюджет програми «Горизонт 2020» буде складати 87740 мільйонів євро. Фінансування окремих видів діяльності буде розподілятися за напрямками, таким чином:

- «Передова наука»- 27818 мільйонів євро;
- «Лідерство у промисловості» - 20280 мільйонів євро;
- «Суспільні виклики» - 35888 мільйонів євро.

Максимальна загальна сума фінансового внеску ЄС від програми до неядерної прямої діяльності Спільного дослідницького центра складатиме 2212 мільйонів євро.

Отже, сучасні умови глобалізації інноваційної діяльності, а також специфіка функціонування національних систем країн, обумовлюють необхідність удосконалення та пошуку нових форм об'єднання країн у інноваційній сфері, а саме в рамках інноваційного союзу. Метою створення інноваційного союзу в ЄС є перетворення його на лідера з наукових досліджень, підвищення конкурентоспроможності об'єднання, забезпечення сталого розвитку європейської економіки, зміни структури взаємодії державного та приватного секторів за допомогою створення інноваційних партнерств, створення внутрішнього ринку для патентів, венчурного капіталу, інновацій, розвиток стандартів для швидкого впровадження ідей на ринок.

Список використаних джерел:

1. Андрощук Г.О. Інноваційна політика європейського Союзу / Г.О. Андрощук, Р.Є. Еннан // Наука та інновації. –2009. – № 5 .- С. 85–97.
2. Білозубенко В.С. Зміст і механізм реалізації інноваційної політики Європейського Союзу / В.С. Білозубенко // Вісник Хмельницького національного університету 2010. - № 4.- Т. 4, с. 162-166.
3. Білозубенко В. С. Інноваційна система ЄС: методологія та тенденції розвитку [Текст] : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.02 / Білозубенко Володимир Станіславович ; Терноп. нац. екон. ун-т. - Донецьк, 2012. - 38 с.
4. Геєць В.М., Семіноженко В.П. Інноваційні перспективи України / В.М. Геєць, В.П. Семіноженко. – Харків: Константа, - 2006 р. , 272 с.
5. Заремський Б.В. Інноваційний процес у глобальному середовищі: основні тенденції та закономірності. / Б.В. Заремський //Науковий вісник ЧДДЕУ.- №3 (11), 2011. –с. 125-133.
6. Макогон Ю. Стратегия инновационного развития Украины в контексте интеграции в Европейский Союз / Ю. Макогон, Е. Медведкина // Журнал европейской экономики. - 2008.- Т.7 (№1).- С.45-59.
7. Національний інформаційний центр зі співробітництва з ЄС у сфері науки і технологій. Горизонт 2020. Пріоритети [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.fp7-ncp.kiev.ua/assets/Horizont_2020/HORIZON2020priorities.pdf
8. Резнікова Н.В. Міжнародне співробітництво в сфері економічної політики: проблема збереження суверенітету та аналіз потенційних вигод / Н.Резнікова // Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 113 (Частина II), 2013,с.149-159.
9. Резнікова Н. Інноваційна модель розвитку національної економіки: оцінка стартових можливостей та засобів реалізації [Електронний ресурс] / – Режим доступу:www.academia.org.ua

10. Резнікова Н.В. Феноменологія незалежності в умовах економічної глобалізації / Н.В.Резнікова // Міжнародна економічна політика. — №1 (24). — 2016. — сс. 50-71.
11. Резникова Н.В. Патенты как провокаторы отношений экономической независимости / Н.В.Резникова// «Причорноморські економічні студії» Випуск 5, - 2016. – С.24-31.
12. Рилач Н. М. Європейський інноваційний союз в глобальних інноваційних процесах / Наталія Михайлівна Рилач. // Вісник КНУ Міжнародні відносини. – 2015. – №1. – С. 39–43.
- 13.Рилач Н. М. Інституційний механізм поглиблення науково-технологічного співробітництва між Україною та Європейським Союзом як частина Угоди про асоціацію / Наталія Михайлівна Рилач. // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2009. – С. 10–15.
- 14.Рилач Н. М. Використання критеріїв конвергенції для наближення стандартів сфери науки і технологій України до ЄС / Наталія Михайлівна Рилач. // Вісник КНУ Міжнародні відносини. – 2012. – №38. – С. 79–86.
- 15.Рилач Н. М. Теоретичні основи формування глобальної інноваційної системи ЄС / Наталія Михайлівна Рилач. // Зб. наук. праць "Актуальні проблеми міжнародних відносин". – 2012. – №2. – С. 82–91.
16. Рилач Н. М. Критерії конвергенції та індикатори наближення науково технологічної сфери до ЄС / Наталія Михайлівна Рилач. // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2011. – №95. – С. 5–7.
- 17.Роль научных и инновационных фондов в развитии национальных инновационных систем // БЭА (фонд «Бюро экономического анализа» Москва). Информационно-аналитический бюллетень.- №64, сентябрь 2004 г.
- 18.Самосьонок Л.М. Теоретичне підґрунтя інноваційної інтеграції / Л.М. Самосьонок // Економічний часопис - XXI.- 2012.- №11-12 (1).- С.10-11.

19. Сіденко В.Р. Інноваційна модель розвитку ЄС – від Лісабонської стратегії до «Європи – 2020» / В.Р. Сіденко // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку.- 2011.- №1.- С.114-116.
20. Соловьев В.П. Инновационная деятельность как системный процесс в конкурентной экономике / Соловьев В.П. – К. : Фенікс, 2004. – 560 с. С.27.
21. Шапошникова С.В. Управление различными типами инновационных систем / С.В. Шапошникова // ИннВестРегион.- 2008.- №4.- С. 27-31
22. Шнирков О.І. Європейський Союз у глобальному інноваційному просторі : монографія. / О.І. Шнирков. — К. : ВПЦ “Київський університет”, 2008. —144 с.
23. Borras S. The Innovation policy of the European Union. From Government to Governance / S. Borras. – Cheltenham, UK ; Northampton MA, USA, 2003.
24. "2020 Vision for the European Research Area") [http://ec.europa.eu/research/era/pdf/2020-vision-for-era_en.pdf-"2020 Vision for the European Research Area".
25. A more research-intensive and integrated European Research Area. Science, technology and competitiveness key figures report, 2008–2009 [Електронний ресурс] // European Communities. – 2008. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/research/era/pdf/key-figuresreport2008-2009_en.pdf.
26. The European research area: new perspectives. Green paper 04.04.2007. – European commission. – Directorate-General for Research. – Luxembourg, 2007.
27. European Council 17 June 2010. Conclusions. — Brussels, 17 June 2010, EUCO 13/10. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <<http://ec.europa.eu/europe2020/documents/>>.

28. European Council 25/26 March 2010. Conclusions. — Brussels, 26 March 2010, EUCO 7/10 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <<http://ec.europa.eu/europe2020/documents/>>.
29. Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. COM(2010) 2020 final, 3.3.2010.
30. Europe 2020 Flagship Initiative. Innovation Union. COM(2010) 546 final, 6,10.2010.
31. Innovation Union, A pocket guide on a Europe 2020 initiative, European Commission, 2013.
32. Innovation Union Scoreboard. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: URL.http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/policy/innovation-scoreboard/index_en.htm.